

BÂRLAD – 300

O comunitate cu viața în față

Poate, cel mai important lucru pentru o comunitate mică, cum e cea din Bârlad, este că se regenerează. Din vorbă-n vorbă cu președintele și secretarul comunității tricentenare, **Bernard Uscher** și **Lazăr Croitoru**, descopăr că aproape jumătate dintre membrii săi, azi, în număr de 30, sunt tineri și oameni de vârstă medie. Înainte de război, din șase bârlădeni, unul era evreu. Bârladul este unul dintre atâtea târguri moldovenești care au prosperat devenind orașe datorită aportului adus de cetățenii lor evrei, *chemați* de domnitorii țării la sfârșitul evului mediu. „Nasc și la Moldova oameni”, spune cronicarul. Câte *nume de renume* ale unor evrei bârlădeni afirmați în economie, medicină, armată, diplomatie, literatură, publicistică ș.a. n-aș putea înșira?! Câți evrei bârlădeni, printre care și tatăl meu, nu și-au înzidit anii lor cei mai buni, reconstruind orașul distrus, imediat după război?!

Comunitatea avea, în perioada interbelică, 12 sinagogi, două școli, un spital, două cămine pentru vârstnici, un abator de păsări, o mică fabrică de azimă. „*Kinder, mi est moșis?*” - „Copii, mâncați azimă?”, și amintește domnul Uscher, cum îmbia moș Bercu copiii zăbovind la gard, atrași de mirosul de azimă caldă. Și amintește și de șeful poliției din anii '40 - '44, Constantin Strătuțescu, care n-a permis persecuției antievreiești. A fost ajutat până la sfârșitul vieții de comunitate. O furtună recentă a distrus o parte din acoperișul singurei sinagogi rămase „în picioare” din cele 12. O sinagogă de 220 de ani, renovată în 1914, reparată după cutremurele din 1940 și 1977, cu picturi murale purtând semnătura unui artist renumit în epocă, Gherșn Horowitz. În sinagoga aceasta a fost ținut ostatici evrei din oraș, în timpul războiului, urmând să fie executați, dacă s-ar fi constatat sabotaje locale împotriva Axei. Tot acolo a funcționat școala evreiască, când elevi și profesori evrei au fost dați afară din învățământul de stat. *Zeida* căruia-i port numele a fost prieten cu ultimul ei rabin, Reb *Šaikolă Feier*. Pe dinafară, sinagoga arată ca nouă. „I-am renovat exteriorul în 2004-2005”, spune domnul Croitoru, care este și oficiant de cult. „Acum, vin la sinagogă și doi investitori israelieni, agricultori, administratori ai unor sere distruse după '89, pe care le-au readus la viață. Unul dintre ei are voce și-a cântat de *Kol Nidrei*. A fost tare frumos! Vreau să trimit o scrisoare de mulțumire conducerii Federației pentru promptitudinea cu care ne-a venit în ajutor, cu specialiști, cu fonduri”. Schele s-au înălțat, meșteri lucrează. „Tabla e în bună stare, punem tablă nouă numai unde e stricăciunea. Picturile sunt bine conservate, dar igrasia urcă în tencuială. Numai după ce-o vom rade până la cărămidă și o vom reface, vom putea sărbători cei 300 de ani ai comunității așa cum se cuvine”. Simt hotărâre în cuvintele lui. Din cele trei cimitire evreiești din Bârlad, unul, din secolul al XVIII-lea, e declarat *monument istoric*. Studiile despre pietrele sale funerare au fost începute de regretatul Ițic Kara z.l. „Merită să-l rugăm pe profesorul Silviu Sanie să realizeze un *album cum este cel despre cimitirul evreiesc din Siret*”, spune domnul Uscher. Tema dănuirii prin cultură l-a preocupat și pe doctorul Marcel Vainfeld, care, în '82, a donat colecția sa de artă Muzeului „Vasile Pârvan”. În prezent, cercetarea

istoriei comunității face obiectul numeroaselor studii publicate în periodicele locale de unul dintre membrii ei simpatizanți, prof. **Gheorghe Clapa**. (Vom reveni.) Cimitirul în funcțiune e bine îngrijit. Singura problemă e cositul ierbii. Primarul orașului, ing. **Constantin Constantinescu**, a promis c-o va rezolva. Există o alee a militarilor eroi evrei căzuți în primul război mondial, un memorial al victimelor Holocaustului și un monument unde au fost înmormântate Sulurile Sfinte distruse de fasciști. Domnul Croitoru e ieșean. Pentru el, masacrul din „duminica aceea”, e pagină de viață. „Eram copil, când tata a venit plin de sânge de la Chestura din Iași, în '41. Mama își smulgea părul din cap. Târșu Cucului, unde ședeam noi, era plin de cadavre zăcând în stradă”. Cuvintele-i vin din adânc și mărturisirea nu vindecă. La Puiesti, Plopana și Murgeni există trei cimitire evreiești aflate în custodia comunității. Marea problemă e lipsa de paznici; de fapt, lipsa de fonduri. Salariul pe care comunitatea poate să-l ofere, pe lună, unui paznic este atât cât ar câștiga el într-o zi. Consecința? O parte din garduri rupte, vegetație abundentă. Problema nu e singulară. *Comunități bogate sunt puține, doar acolo unde a existat carte funciară. Dacă s-ar cerceta Arhivele Statului, s-ar putea descoperi lista de proprietăți evreiești din Bârlad făcută de*

*legionari în vederea „românizării”. Poate - și din alte comunități. E o perspectivă. Dar comunitatea în mișcare înseamnă oamenii ei. Stau de vorbă cu cineva care a traversat veacul XX și aproape primele decenii ale secolului XXI: decana de vârstă (93 de ani), **Sura Aron**. Pentru ea, lectura este pasiune, ajutând-o să-și păstreze mintea tânără, vorbirea fluentă, vocabularul bogat. A trecut prin multe momente dramatice, când viața sa și a familiei atârna de-un fir de păr. O viață care ar putea face subiectul unui film. Selectez o scenă. Nemții pleacă, rușii vin. Haos, foamete, frică. Casa - rechiziționată. Familia Aron e salvată de niște țărani dintr-un sat învecinat. Gazdele nu puteau trăi fără băutura. Soțul ei se oferă să-i ajute să și-o procure. E îmbrăcat în straie țărănești, urcat pe cal și trimis la oraș după alcool. Marcel nu călărise vreodată. „Noroc că era calul blând și l-am văzut teafăr înapoi”. Dar câte altele! Naționalizarea farmaciei, în '48, dizenteria descoperită târziu a copilului, cu febră mare, cu lipsa medicamentelor, cu aducerea lor din Tecuci... Acum fiul lor, Marian, e profesor universitar în Anglia; unul dintre nepoți e doctor, celălalt - student la Oxford. Mă bucur s-o cunosc pe **Alexandra (Aliuță) Croitoru** dintr-a X-a, de la Colegiul „Ghe. Roșca Codreanu”. E olimpică, pe țară, la engleză în 2006 și 2007. A studiat pianul de la 7 la 14 ani. Îi iubește pe Chopin și Susanne Vega. Ultima „e ceva între pop și rock”, capăt lămuriri. Crede că „muzica te ajută să te regăsești în orice situație”. Îi preferă pe poeții simbolști și pe Nichita Stănescu. Citește pe internet cărțile pe care nu și le poate cumpăra. Dar „e mai plăcut să ții în mână o carte; mai puțin obositor”. Și-ar dori să lucreze fie în publicitate - domeniul tehnic, fie „să facă” jurnalistică. E pasionată de psihologie, datorită profesoriei care „explică excelent”. A scris câteva articole despre economie și despre generația sa la revista Asociației pentru tineret „Dan Dorofte”. Cu „grupul ei” discută „politică, religie, percepție asupra vieții”. Vrea să vadă lumea. A cântat cântece evreiești, cu mare succes, la „Ziua minorităților naționale”, anul acesta. Aliuță-și salută bunicul („tătălică”), din mers, bătându-și palmele, cum fac sportivii.*

Comunitatea își întâmpină tricentenarul cu viața în față.

IULIA DELEANU

BRAȘOV – 200

Efervescența pregătirilor

Au mai rămas doar câteva zile până la „marea aniversare” a comunității brașovene - împlinirea a 200 de ani de la prezența în acest oraș a primei familii de evrei. Pentru ca totul să decurgă în cele mai bune condiții - și aici nu mă refer numai la program, ci la foarte multe detalii organizatorice și „logistice” care însoțesc organizarea unui astfel de eveniment, a fost format un comitet extins la care participă, începând cu președintele, ing. **Tiberiu Roth**, toți cei care răspund de bunul mers al comunității. În fiecare săptămână, comitetul s-a adunat, a ascultat informările membrilor comitetului și a decis următorii pași.

Un aspect căruia i s-a acordat atenție a fost înfrumusețarea Sinagogii unde se vor desfășura multe dintre manifestările festivităților. Deși renovată nu de mult, cei de-ai casei au considerat că ar mai fi unele lucruri de făcut. Astfel, s-au zugrăvit zidurile exterioare, se pregătesc două plăci comemorative, s-a aranjat curtea unde vor fi instalate patru corturi alb-albastru, locul de servire a meselor oferite de comunitate. Una dintre cele mai importante realizări, care a necesitat eforturi materiale și organizatorice, a fost punerea la punct a celor două cimitire - ortodox și neolog -, vizita acestora fiind inclusă în program. Rezultatele sunt vizibile. Au fost îndreptate pietrele de mormânt căzute, au fost reînchinate rămășițele celor care s-au aflat în mormintele care au alunecat, s-a refăcut monumentul vechi din spatele Cimitirului Crișan, canalizarea, s-au construit ziduri de protecție, s-au plantat flori... Printre monumentele refăcute este și cel al lui

Victor Herzl, un nepot al lui Theodor Herzl, despre care foarte puțini au știut că a trăit la Brașov.

Între timp, comitetul s-a ocupat de închirierea hotelurilor pentru ca participanții să aibă asigurate cele mai bune condiții de cazare și ni s-a garantat că nu vor fi plângeri, totul este ca cei ce doresc să vină, să-și confirme participarea. Am fost de față și la o „consfătuire” deosebit de importantă, la care s-a stabilit meniul pentru toate mesele. Nu vreau să le desconfir, dar sunt convins că lumea va fi mulțumită.

Continuă, bineînțeles, repetițiile corului, care se va prezenta în costume nou-nouțe, culoarea dominantă fiind albastru-alb, și ale formației klezmer din Brașov și se duc discuții despre participarea celorlalte formații klezmer din țară. Am observat, totuși, o oarecare lipsă de cooperare, inexplicabilă, din partea unor persoane solicitate în acest domeniu de la alte comunități.

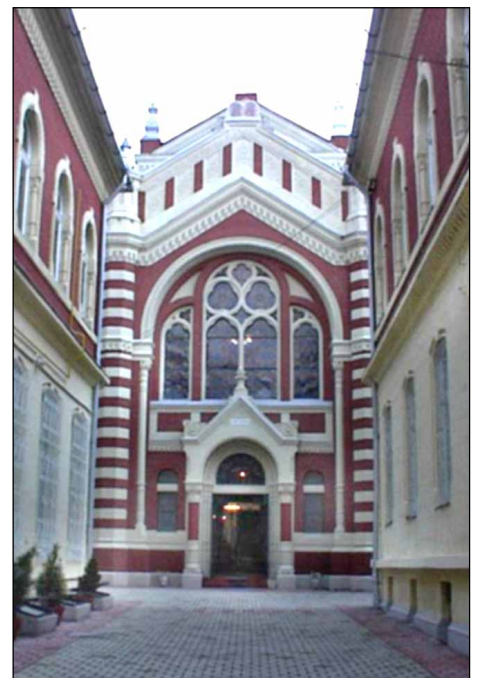
S-au tipărit și s-au distribuit invitațiile și am asistat la solicitări venite de la o mare varietate de organizații, școli și alte instituții brașovene care vor să fie de față la acest eveniment. Este considerat unic, și ideea este cel mai bine ilustrată de paginile dedicate aniversării de revista culturală „Astra”, un adevărat omagiu adus contribuției de-a lungul vremii a locuitorilor evrei în dezvoltarea, din toate punctele de vedere, a orașului de sub Tâmpa. În ceea ce ne privește, nu putem decât să urăm succes tuturor celor care s-au implicat, pe drept cuvânt, „cu trup și suflet” în

organizarea acestei frumoase aniversări.

Evreii din Brașov întâmpină cu bucurie, dar și cu nostalgie această aniversare. Unii dintre ei, persoane vârstnice, își aduc aminte cum era viața evreiască în oraș, când, de marile sărbători, ambele sinagogi - și cea neologă și cea ortodoxă - se umpleau de enoriași.

„Am și amintiri frumoase și mai puțin frumoase - povestește **Ștefan Guth**, vice-președintele Comunității brașovene. Ca elev la școala evreiască, țin minte cum ne așteptau la ieșire tineri înrolați în organizații hitleriste și ne luau la bătaie. Pe de altă parte, nu pot uita orele petrecute la echipa de fotbal Hacoah, a comunității evreiești. Jucam la juniori, aveam meciuri palpitante, dar numai la nivel de amatori. De sărbători, Templul era plin, iar noi, copiii, ne jucam în curte. Când am ajuns elev la un liceu românesc, religia am învățat-o la comunitate. Îmi aduc aminte și de *Bar Mițva* mea, clipă memorabilă pentru orice tânăr evreu. M-a pregătit rabinul H. Deutsch, iar sinagoga a fost plină cu familia, rudele și prietenii mei. Înainte de război, au fost două comunități, dar după aceea, mai ales că au început plecările, s-au unificat”.

Pentru **Rudich Manin** și familia lui, comunitatea i-a fost de un mare ajutor. „Când am venit la Brașov, în 1946, din Cernăuți, după ce am fost în lagăr, comunitatea ne-a oferit casă, iar un instalator evreu ne-a făcut pe gratis instalația de gaz metan. Fiind foarte săraci, președintele de-atunci m-a angajat curier. Duceam scrisori, invitații, adunam cotizațiile. Erau pe vremea aceea foarte mulți evrei la

Brașov. În ambele sinagogi se făceau zilnic rugăciuni, a aduna un *minian* nu era o problemă. Vineri seara se organiza *Oneg Șabat*, nu ca astăzi când se servește masa, se oferea eventual un suc, dar era un prilej de întâlnire a evreilor. În mod excepțional, rabinul Deutsch mi-a permis să-mi fac *Bar Mițva* la 14 ani, deoarece, când am împlinit 13 ani, eram în lagăr. A venit foarte multă lume. Oamenii erau apropiați, comunitatea - puternică. După aceea, de prin anii '50, au început plecările. Acum am rămas o mână de oameni...”.

O mână de oameni, dar devotați, care doresc ca „marea sărbătoare” a celor 200 de ani să rămână mult timp în memoria membrilor comunității, ca și a invitaților.

EVA GALAMBOS